

HIRİSTİYAN KİLİSESİNİN EVRENSEL MİSYONUNUN KÖKENİ İSA MI? PAULUS MU?

CHARLES H. H. SCOBIE*
çev. Süleyman TURAN
Arş.Gör.,KTÜ Rize İlahiyat F.,
suleyman_turan@hotmail.com

EVRENSEL MİSYON PROBLEMİ

Hıristiyanlığın, ilk yüzyıllarda misyonerce yayılışı gerçekten hayret verici bir olgudur.¹ Yeni Ahit, bu yayılışın kökenlerine şahitlik etmektedir. Pliny, Tacitus ve Suetonius gibi Romalı yazarlar tarafından yazılan Hıristiyan hareketi hakkındaki en erken hikayelerde, "zararlı batıl inancın" hızla yayılışı üzerindeki vurguya M. Hengel de gereği gibi dikkati çekmiştir.²

Kilisenin sonraki misyonerce yayılışında, Pavlus'un önemi nadiren çok fazla abartılmıştır. Pavlus olağanüstü misyonerce aktivitesi nispeten birkaç yıl içinde toplanan ve mektuplarında keşfedilen teoloji vasıtasıyla, Hıristiyanlığın sonraki yayılışı için hem pratik hem de teorik temelleri attı. O, kendisini "Gentilelere elçi" olarak kabul etti (Romalılar 11:13) ve Yeremya ile ikinci (Deutero) İşaya'nın kulunun çağrılarının yansımalarına göre Tanrısal bir şekilde kaderi önceden belirlenmiş olarak kendi rolü hakkında "Ama beni daha annemin rahmindeyken seçip lütfuyla çağırın Tanrı uluslara müjdelemem için oğlunu bana göstermeye razı olunca" (Galatyalılar 1:15-16)³ şeklinde konuşmakta da tereddüt etmedi. Pavlus'un vaaz ettiği ve uygulama yaptığı şey evrensel bir misyondur. Müjde'nin Yahudilerle sınırlandırılmayıp aksine Gentilelere de sunulmak zorunda olması onun konumunun gereğidir. Onun misyonu aynı zamanda coğrafik anlamda da evrenseldi. Mektuplarındaki işaretler ve Resullerin İşlerinde kullanılan gündelik

* Mount Allison Üniversitesinde, Sackville, Din Profesör'ü ve Sanat Fakültesi Dekanı. *John the Baptist* (Philadelphia 1964) isimli kitabını yazdıktan sonra Samiriye ve ilk dönem Hıristiyanlık ile Yuhanna İncili konularına odaklanmıştır. Yazarın bu makalesi Peter Richardson ve John J. Hurd'un editörlüğünü yaptığı *From Jesus to Paul* (Canada 1984) isimli kitabın 47-61. sayfaları arasında yer almaktadır.

¹ A. Harnack, *The Mission and Expansion of Christianity in the First Three Centuries*, London 1908; K. S. Latourette, *A History of the Expansion of Christianity*, Cilt I (İlk Beş yüzyıl), New York: Harper and Row, 1937.

² M. Hengel, "Die Ursprünge der Christlichen Mission", *NTS* 18 (1971), 15-38; Pliny, *Epistulae* 10: 96; Tacitus, *Annales* 15: 44; Suetonius, *Vita Claudii*, 25: 4

³ J. Munck, *Paul and Salvation of Mankind*, Richmond; John Knox 1959, 24-33

kaynağı, onun yolculuklarının ve özellikle de Kudüs'teki Havariler Konsilinin olumlu neticesini takdir etmek için bize imkan sağlamaktadır.

Pavlus Romalılara Mektubunu yazdığında, Mesih'in müjdesini Yeruşalim'den başlayıp İllirikum bölgesine kadar dolaşarak her yerde duyurduğunu iddia edebildi. (Romalılar 15:19).⁴ Onun planları Roma'yı ziyaret etmek ve daha sonra oradan İspanyaya gitmekti. (Romalılar 15:24, 28) Açıkça Pavlus, müjdenin tüm kilise cemaati boyunca duyurulmasında kendisinin önemli rol oynadığını kabul etmektedir.⁵

Pavlustan tarihsel İsa'ya doğru geriye gittiğimizde ciddi problemler ortaya çıkmaktadır. İsa'nın, Gentilelere bir misyon taşıdığına yönelik hiçbir kanıt yoktur. Bu Pavlus'un da Romalılar'a Mektubunu yazdığında şahitlik ettiği bir olgudur. "Mesih sünnetlilere (Yahudilere) bir kul –hizmetçi- oldu. (Romalılar 15:8) Yahudiliğe ihtida ile ilgili İsa'ya atfedilen tek ifade (Matta 23:15) tavır olarak oldukça eleştirilirdir.⁶ Bundan başka Matta İncili ayrıca İsa'nın havarilerine yönelik oldukça spesifik bir talimatını kaydetmektedir. "Milletler yoluna gitmeyin ve Samiriyelilerin şehirlerinden hiçbirine gitmeyin. Fakat daha ziyade İsrail evinin kaybolmuş koyunlarına gidin." (Matta 10:5-6/ 15:24)

Bütünıyla çağdaş Yahudiliğin çatısı içinde hareket ettiği şeklinde sunulan İsa'ya rastlamak çok yaygındır. Bu nedenle Hıristiyan kilisesinin evrensel misyonunun esası ile ilgili büyük bir problem kendisini ortaya koymaktadır. Evrensel misyon her halükarda İsa tarafından mı başlatıldı veya yetkilendirildi? Yoksa gerçekte onun arzusu ve niyetinin tam zıddı bir durummuymuştu? Burada, etkisi itibariyle klasik bir problemle karşı karşıyayız. Hıristiyanlığın gerçek kurucusu kim? İsa mı Pavlus mu?

EVRENSEL MİSYON'UN TARİHİ

Evrensel misyonunun başladığı, Hıristiyan kilisesinin en erken dönemi hakkındaki bilgimiz için büyük oranda Resullerin işleri 1-12. bölümlere dayanırız. Resullerin İşlerine yönelik tarihsel güvenilirlik problemi kuşkusuz çok önemli bir problemdir: Bir Teolog olarak Luka üzerindeki son dönemdeki vurgulara rağmen bunları yazmak ve yeniden tashih etmek için önemli bir ölçüde kendini hür hissetse bile Luka'nın kaynaklardan yararlandığını inkar etmek için hiçbir geçerli delil yoktur.⁷

Resullerin İşlerinin büyük kahramanı Pavlusdur. Müjde hakkındaki vaazını işitmeleri için Yahudiler'e şans üstüne şans verildiğini göstermek için dikkat çekilmesine rağmen Gentileler cevap verdiği halde onlar karşılık vermediler. Amaç, kitabın kapanış ayetlerinde İşaya 6:9-10' dan alıntıyla, Tanrının sağladığı bu kurtuluşun

⁴ J. Knox, "Romans 15:14-33 and Paul's Conception of His Apostolic Mission", *JBL* 83 (1964), 1-11.

⁵ Bu, kesinlikle Pavlus'un Romalılara Mektubunu yazdığında ulaştığı görüştür. Fakat Dünya çapında bir misyon anlayışının onun düşüncesindeki bir gelişimin sonucu olduğu oldukça muhtemeldir. M. Hengel, *Die Ursprünge der Christlichen Mission*, 18, 21, 22.

⁶ Bkz. J. Jeremias, *Jesus' Promise to the Nations*, London: SCM 1958, 11-19.

⁷ W. W. Gasque, *A History of the Criticism of the Acts of the Apostles*, Grand Rapids: Eerdmans 1975; M. Hengel, *Acts and the History of Earliest Christianity*, Philadelphia 1979.

Gentileye gönderilmiş olduğu ve onların dinleyeceğine (Resullerin İşleri 28:29) dair Pavlus'un ilanıyla özetlenir.⁸ Resullerin İşleri 9, 22 ve 26'da geçen Pavlus'un vizyonunun 3 hikayesi de Tanrı'nın Pavlus'u çağırmasındaki amacının onun, Tanrı'nın ismini öteki uluslara duyurabileceği hususundan dolayı olduğunu vurgulamaktadır. (Resullerin İşleri 9:15) Yine de Resullerin İşlerinin yazarı 13:38. bölüme kadar henüz Pavlus'un Gentile'ye bir misyonla uğraştığını dile getirmez ve Pavlus'un Gentile misyonunun başlatıcısı olmadığını ortaya koyar.

Pavlus, Gentilelere misyona yönelmeden önce Resullerin İşleri 10 ve 11'de Kornelyus'un hikayesinin ilanı bu konuda Petrus'a, Pavlus üzerinde belirgin bir öncelik vermektedir. Hikaye, Gentile misyonunun sapkınlık (doğru yoldan ayrılma) olmadığını aksine asıl havarilerin lideri olan Petrus'un onayıyla karşılandığını göstermede Resullerin İşlerinin yazarı için kuşkusuz çok önemlidir.⁹ Ancak Petrus'u bir Gentile misyonunun başlatıcısı olarak sunmanın zor olduğu söylenebilir. Petrus, Gentileye misyonu başlatma yönünde ilk adımı atmadı. O, sadece özel, ilâhi yönlü bir vizyondan dolayı Gentileli Kornelyus'u kabul etmek için yönlendirildi. Resullerin İşleri bundan sonra Petrus'un Gentile'ye misyona karıştığına dair hiçbir şey söylememektedir.

Luka kendi kaynaklarına gösterdiği sadakate bir övgü olarak göz önünde bulundurulmalıdır ki, Gentileye vaazın esasını ne Pavlus'a ne de Petrus'a atfetmez aksine Stefan'ın şahadetinin akabinde Kudüs'ten kaçıp Antakya'ya giden orada Greklerle konuşmaya başlayan ve onlara Rab İsa ile ilgili müjdeyi bildiren Hellenistlerin üyelerine atfeder. (Resullerin İşleri 11:20)

Kontex oldukça açık olarak ortaya koyar ki burada "Grekler" (tous Hellenas) kelimesi "Gentileler" anlamına gelir.¹⁰ Bu büyük gelişmeyi adı bilinmeyen (anonymous) hellenistlerin belirsiz bir grubuna atfetmek Luka'nın teolojik amaçlarından hiçbirine hizmet etmez ve bizim burada tarihsel açıdan güvenilir bir gelenekle uğraştığımızı açıkça ifade eder. Bu hellenistler Pavlus'un kendisini bağlantılandığı Antakya'da cemaat kurdular. Bu yüzden onlar erken dönem Kudüs topluluğu ile Pavlus arasındaki Tarihsel bağlantıyı oluştururlar. İlk devir Hıristiyan Tarihinde Hellenistler'in anahtar rolü gittikçe artan bir değere sahiptir.¹¹ Onlar, Grekçe konuşan Kudüs'teki Diaspora Yahudilerini ve ilk dönem Hıristiyan Cemaatinin ayrı bir bölümünü oluşturuyorlardı. Onlara yapılan şiddetli saldırıların¹² Grekçe konuşmaları sebebiyle olması neredeyse imkansızdır. Bu, onların hem

⁸ J. Dupont, "Le Salut des Gentils et la Signification Theologique du Livre des Actes", *NTS* 6 (1959-60), 136, 137, 149 -154.

⁹ S. G. Wilson, *The Gentiles and the Gentile Mission in Luke-Acts*, Cambridge 1973, 171-178.

¹⁰ F. F. Bruce, *The Acts of the Apostles* (II.baskı) London 1952, 235-236; E. Haenchen, *The Acts of the Apostles*, Oxford 1971, 365-366; H. Conzelmann, *Die Apostelgeschichte*, Tübingen 1972, 75.

¹¹ W. Grundmann, "Das Problem des Hellenistischen Christentums Innerhalb der Jerusalemer Urgemeinde, *ZNW* 38 (1939), 45-73; M. Simon, *St Stephen and the Hellenists in the Primitive Church*, London 1958; R. Scroggs, "The Earliest Hellenistic Christianity" *Religions in Antiquity*, ed. J. Nevsner, Leiden 1968, 176-206; O. Cullmann, *The Johannine Circle*, London 1976, VII.Bölüm.

¹² W. Schmithals, *Paul and James*, London 1965, 19; M. Hengel, *Acts and the History of Earliest Christianity*, 74; Conzelmann, *Die Apostelgeschichte*, 59

Torah'a hem de Mabede yönelik radikal bir tutumu da içeren farklı inançlarından dolayı olmalıdır.

Resullerin işlerinde sunulan gelenek hakkında dikkatli bir inceleme Hellenistlerin misyonunun 3 aşamada geliştiğini göstermektedir. Grekçe konuşan Yahudi Hıristiyanlar olarak onlar:

Her şeyden önce inançlarını vatandaşları olan Diaspora Yahudileriyle paylaştılar; Onlar, "Fenike, Kıbrıs ve Antakya'ya kadar gittiler. Tanrı sözünü sadece Yahudilere duyuruyorlardı." (Resullerin işleri 11:19)

İkinci olarak, önemli, yeni bir aşama Filip'in müjdeyi Samiriyelilere vaaz ettiğinin geçtiği yer olan Resullerin işleri 8 . bölümde ifade edilmiştir.

Üçüncü olarak, Resullerin işleri 11:20' de mesajın Gentileler'e duyurulması ile ilgili daha ileri bir aşamaya sahibiz.

Tarihsel olarak bu üç aşamalı gelişme Samiriyeliler, Yahudiler ile Gentileler arasında orta bir dönem olarak hizmet ettiği için mantıklı olur. Samiriyelilere uzanan ve olumlu karşılanan müjdenin daha sonra gelecek mantıksal adımı atması ve Gentileler'e gitmesi daha kolay olacaktır. Luka'nın kaynakları açık bir şekilde onun ikinci bölümünün malzemesini sıralamanın bir yolu olarak ona misyonun bu 3 aşamalı modelini önerdi. Böylece Resullerin işleri 1:8, bize ana hatlarıyla şöyle bir içerik sağlamış olur.¹³

1- Kudüs'de ve bütün Judea Bölgesinde (Resullerin İşleri 1-7; 9-12)

2- ve Samiriye (Resullerin İşleri 8)

3- ve Dünyanın geri kalanına (Resullerin İşleri 13-28)

Kapalı kalmaya devam eden çok şey olmasına rağmen Hellenistler'in 3 aşamalı misyonu hakkında sahip olduğumuz bilgi, ilk devir Kudüs cemaatinden I. misyon seyahatinde Pavlus ve Barnaba'nın temsilciler olarak yola koyulduğu Antakya'daki Gentile merkezli cemaate kadarki tarihsel gelişim hakkında bir şeyler ortaya çıkarmamıza izin verir.

EVRENSEL MİSYON'UN TEOLOJİSİ

Hellenistler'in misyoner yaklaşımının arkasında yatması gereken teolojik gelişmeyi ortaya çıkarmak, onların karakteristik inançlarıyla ilgili çok az bilgiye sahip olduğumuz için çok daha zordur. Hellenistler ve Pavlus, Diaspora Yahudisi oldukları için daha açık ve liberal damgalı bir Yahudilik sundukları iddia edilebilir. Gentilelerle yan yana Diasporada yaşamak onları, Eski Ahit'in etik monoteizminin daha evrensel yönlerini vurgulamaya yöneltti. Bu tip evrenselliğin unsurları Pavlus'da bulunabilirken¹⁴ böyle bir yaklaşım Pavlus'un misyon anlayışının en önemli yönünü -Eskatolojik yönelimi- görmezden gelir.¹⁵ Pavlus için misyoner

¹³ P. H. Menoud, "Le Plan des Actes des Apôtres", *NTS* (1954-1955) 44, 51; Dupont, "Le Salut des Gentils", Conzelmann, *Die Apostelgeschichte*, 27

¹⁴ D. G. Miller, "Pauline Motives For the Christian Mission", *The Theology of the Christian Mission*, ed. G. H. Anderson, New York 1961, 72-84

¹⁵ O. Cullmann, "Le Caractere Eschatologique du Devoir Missionnaire et de la Conscience Apostolique de S. Paul", *RHPR* 16 (1936) 210-245; Munck, *Paul and the Salvation of Mankind*, II. Bölüm; J. H. Bavinck, *An Introduction to the Science of Missions*, Philadelphia, 1960, IV. Bölüm.

görevin büyük önemi, Mesih'in ikinci gelişinden önce (Parousia) sınırlı mevcut zamanla ilgilidir. Gentileler "oğlu İsa'nın göklerden gelişini beklemek üzere putlardan tanrıya döndüler..." Bizleri gelecek gazaptan kurtaran İsa..." (I. Selanikliler 1:9, 10)

Bu görüşün ön varsayımı Eski Ahit'in "Gentilelerin eskatolojik bir araya toplanışı" kavramıdır.¹⁶ Bu, "Bir gün bütün krallar, İsrail kralının önünde yere kapanacak ve bütün uluslar ona kulluk edecek." (Mezmurlar 72:11) şeklinde oldukça aşırı milliyetçi bir şekil alabilir.

Gentilelerin, Kudüs'e vergi taşımak için geldikleri dile getirilmiş olabilir. "Ulusların serveti sana akacak... Onlar altın ve gümüş getirecek." (İşaya 60:5-6) Bununla beraber İşaya 2:1-4 farklı bir not ortaya koyar: "Tanrının yolunu öğrenmek için bir çok halk tanrının dağına gelecek. İkinci İşaya için Gentileler Tanrıya ibadete katılmak üzere kutsal dağa gelir. (İşaya 56:6-7) Bu beklentinin üst noktası, İşaya 45:22-23'e atıfta bulunur. "Ey dünyanın 4 bucağındakiler! Bana dönün, kurtulursunuz..." "Her diz önümde çökecek, her dil bana ant içecek." Milletler böylece İsrail vasıtasıyla Tanrıya gelecek. (Zekeriya 8:20-23)

Gentileler'in Eskatolojik toplanışı, çok daha katı milliyetçi fikirlere bir geri dönüşü yansıtan ahitlerarası literatürde (Eski Ahit'in son kitabı ile Yeni Ahit'in ilk kitabının kompozisyonu arasındaki iki yüzyıllık period) bulunur. Yukarıdaki olaylar dan hiçbiri, birbirine bağlı şu 3 sebepten dolayı Eski Ahit zamanlarında Gentilelere yönelik gerçek bir misyon ile sonuçlanmadı. İlk olarak, Gentilelerin toplanması eskatolojik bir kavramdır; milletler Zion'a şimdi gelmeyecek fakat zamanın sonunda gelecek. İkinci olarak, Toplanma insanların değil Tanrının işi olacak. Üçüncü olarak; İsrail, Gentileler'e gitmeyecek aksine Gentileler İsrail'e gelecek.

B. Sundkler'in¹⁷ fikrinden hareketle ilerleyen farklı yazarlar Eski Ahitteki Merkezci hareket ile -Centripetal- (Gentile milletlerinden Zion'a) Yeni Ahit'in Tipik Merkez kaç -Centrifugal- hareketi (Kudüsten Dünyanın geri kalanına) karşılaştırmışlardır.¹⁸

Pavlus'un teolojisinde ifade edilen şey Mesih'in gelişiyile yeni bir çağın başlamış olduğu inancıdır. "Şimdi uygun zamandır, farkına var, şimdi kurtuluş günüdür." (II. Korintlular 6:2) Bu yüzden şimdi, Gentileler'in Eskatolojik toplanma zamanıdır. Hıristiyan misyonuna Yahudi direnişinin Pavlus için büyük bir problem yarattığı açıktır. Biz Pavlus'u Romalılar 9-11'de bu meseleyle mücadele ediyor olarak görürüz. İlk devir Hıristiyan cemaati Eski Ahit öğretisinden gelişen bir programla hareket etmiş gözükmektedir. Şimdi Mesih'in gelmesinden çok önce Gentileler'in toplanmasıyla takip edilecek İsrail'e misyonun zamanıydı. Fakat olayların cereyan ettiği yol böyle değildi.

¹⁶ Bavinck, *age*. II. bölüm; G. E. Wright, "The Old Testament Basis for the Christian Missions"; *The Theology of the Christian Mission*, ed. G. H. Anderson, 17-30; F. Hahn, *Mission in the New Testament*, London, 1965, I.Bölüm; J. Verkuyl, *Contemporary Missiology*, Grand Rapids 1978; J. Blaww, *The Missionary Nature of the Church: A Survey of the Biblical Theology of Mission*, London 1962, I ve III. Bölümler.

¹⁷ B. Sundkler, "Jesus et les Paiens", *RHPR* 16 (1936) 489-492.

¹⁸ Blaww, *The Missionary Nature of the Church*, 40; Jeremias, *Jesus' Promise to the Nations*, 60.

Daha çok aşikar oldu ki şimdi Gentileler'in toplanma zamanıydı. Pavlus bu yüzden programı değiştirmek için zorlandı. "Kardeşler, bilgiçliğe kapılmamanız için şu sırdan habersiz kalmanızı istemem: İsraililerden bir bölümünün yüreği, öteki uluslardan kurtulacakların sayısı tamamlanincaya dek duyarsız kalacaktır. Sonunda bütün İsrail kurtulacaktır." (Romalılar 11: 25-26)¹⁹
Bu durumda düzen şu şekilde olmuş olur.

1- Gentileler'in toplanması

2- İsrail'in Dönüşümü (ihtidası)

3- Mesih'in ikinci gelişi

Buna Pavlus'un çok fazla zaman ayırdığı Kudüs kilisesi için yardım toplaması ve kısmen Eskatolojik terimlerle yorumlanacak düşüncesi ilave edilebilir. Kudüs'e ödülleri taşıyan Gentile kiliselerinin temsilcileri "Milletlerin ödülleri Zion'a" getirdiğine dair kehanetlerin yerine getirilmesini temsil eder.²⁰ Pavlus'un Eskatolojik misyon teolojisi neredeyse ilk hellenistler tarafından devralınmıştı. Büyük oranda Pavlus öncesi Mesihî İlâhi "Christ Hymn" olarak kabul edilen Filipililer 2:6-11'in en heyecanlı bölümünün²¹, açık bir şekilde Gentileler'in Eskatolojik toplanmasına modellik yapması da kayda değerdir. (İşaya 45:23)

Daha spekülâtif bir problem de Hellenistlerin vaazlarını Samiriyelilere nasıl haklı gösterecekleridir. Burada dikkati, İsrailoğullarının 12 kabilesinin(kuzey ve güneyin) eskatolojik toplanışına yönelik bir ümidi ifade eden eski Ahit pasajlarının diğer bir serisine çekmek istiyoruz. Yeremya'nın "Teselli kitabı" (Yeremya 30-31) hem İsrail hem Yahuda devletine yöneliktir ve ana teması Tanrı halkının toplanması ve yeniden birleşmesidir. Hezekiel'in Kuzey için endişesi 33 ve 37. bölümlerde özellikle 37:15-23 deki iki değnek vizyonunda ortaya çıkmaktadır. Kutsal toprakların ideal paylaşımında 12 kabilenin hepsine eşit hisseler verilecektir. (Hezekiel 45:1-8, 47:13; 48:35)

Sonraki dönemlerde çoğu Yahudi, Samiriyelilerin, eski kuzey kabilelerin soyundan geldiğini kabul etmeyi reddetti. Bu konuda farklı yaklaşımlar ileri sürüldü. Yaklaşımlardan biri uzak bir arazide hala sürgünde yaşayan "Kayıp kabileler" miti' geliştirmektir. Ahitler-arası literatürde bu, bir eskatolojik toplanma ümidiyle birleştirilebilirdi. Diğer yaklaşım ise, sürgün edilmiş kuzey kabileler hakkındaki bütün kanaati görmezden gelmek ve 12 kabilenin hepsinin temsilcilerini içeriyor olarak mevcut Yahudi topluluğunu göz önünde bulundurmaktır.²²

Hellenistler, görünüşe göre bu görüşlerin hiçbirini benimsemedi. Samiriye'ye gidişe yol açan Stefan'ın ölümü ve sonuç olarak Filip'e eziyeti takip eden gerçek, Samiriyelilere yönelik çok daha olumlu bir tutuma işaret etmektedir. Hellenistler,

¹⁹ Munck, *Paul and the Salvation of Mankind*, 36-55, Hengel, "Die Ursprünge der Christlichen Mission", 20,21.

²⁰ Munck, *age*, 287-308; K. F. Nickle, *The Collection; A Study in Paul's Strategy*, London, 1966, 129-142

²¹ F. W. Beare, *A. Commentary on the Epistle to the Philippians*, II. Baskı London 1969, 73-88.

²² C. H. H. Scobie "North and South: Tension and Reconciliation in Biblical History" *Biblical Studies In Honour of William Barclay*, (Editörler). R. J. Mackay and J. F. Miller, London 1976, 90-93

Samiriyelilere yönelik misyoner yaklaşımlarını Kuzey ve Güneyin Eskatolojik birleşiminin esasında haklı gösterirlerse kesinlikle şaşkırtıcı olmayacaktı. Bunun için biz İbranilerle Hellenistler arasında Eskatoloji sahasında uzanan temel bir ayrım öneririz. İbraniler, İsa'yı vaat edilmiş Mesih olarak kabul etmişken onların eskatolojisi temel olarak hala gelecektir. Diğer yandan, Hellenistler yeni çağın İsa'nın olayıyla başladığını ve onların ulaştığı pozisyonun, müjdesi gerçekleşmiş bir eskatoloji olduğu gerçeğini daha açık bir şekilde kavradılar. Sonra, zaten tarihe zorla girmişti ve yeni çağın belirtileri ortaya çıkmıştı. Bu yüzden şimdi Kuzey ve Güneyin Eskatolojik birleşmesinin zamanıydı ve şayet böyleyse, daha sonra da Gentileler'in Eskatolojik toplanmasının zamanıydı.

TARİHSEL İSA VE EVRENSEL MİSYON

Erken dönen Hıristiyan misyonunun gelişimini Pavlusdan, Hellenistler aracılığıyla Kudüs'teki kilisenin köklerine kadar geri takip edecek olursak, bu gelişmelerin tarihsel İsa'nın öğretisi ve uygulamasıyla nasıl ilişkili olduğu konusunda problem yine de devam eder. İsa'nın Samiriyelilere ve Gentilelere yönelik tavrı nasıldı?²³

İsa'nın tavrı bize sadece yazarlarının ve yazdıkları toplamların bakış açılarını yansıtan İnciller aracılığıyla bildirilmektedir. İlk bakışta onlar şaşkırtıcı bir yaklaşım değişikliği sergiliyor gözükür. Tarihsel İsa'nın Samiriyeliler ve Gentilelere yönelik tutumuyla ilgili İncillerin görüşü basit bir şekilde aşağıdaki gibi tablo edilebilir.

Markos: Gentilelere bir yaklaşım fakat Samiriyelilere değil.

Matta: Ne Samiriyelilere ne de Gentilelere yaklaşım değil.

Luka: Hem Samiriyelilere hem de Gentilelere yaklaşım.

Yuhanna: Samiriyelilere yaklaşım fakat Gentilelere değil.

Sonuç da Bu makalede sadece İncillerin her birine kısaca bakmak mümkün olacaktır.

MARKOS İNCİLİNDEKİ TUTUM

Basitçe Markos İncili, bir Samiriye misyonu probleminin Markos'un incilini yazdığı toplumda yaşayan canlı bir mesele olmaması sonucuna varmamız açısından samiriyelilere ilgi göstermeyen bir İncildir. Diğer yandan Markos'un büyük endişesinin Gentile Misyonu olduğu genel olarak kabul edilmektedir.²⁴ Markos İncil'i Filistin'in kenarlarında, Gentile bölgelerine tekrarlanan kısa gezileri dile getirir. İsa'nın bu bölgelere sadece Yahudi nüfusunu aramak için girdiği ileri sürülmüştür. Yine de Gentilelerle sık karşılaşmalardan hemen hemen hiç sakınılamadı.²⁵ Geraseli cinli adamın (Markos 5:1-20)²⁶ ve Suriye-Fenike irkindan

²³ Sundkler, "Jesus et les Paiens" 462-499; T. W. Manson, *Jesus and the Non Jews*, London 1955; D. Bosch, *Die Heidenmission in der Zukunftschau Jesu*, Zürich 1959; Bavinck, *An Introduction to the Science of Mission*, 29-36; Hengel, *Die Ursprünge der Christlichen Mission*, 35-37.

²⁴ J. M. Robinson, *The Problem of History in Mark*, London 1957, 63-67 Hahn, *Mission in the New Testament*, 111-120

²⁵ Hahn, *Mission in the New Testament*, 31; Jeremias, *Jesus' Promise to the Nations*, 35-36.

²⁶ F. Annen, *Heil für die Heiden: Zur Bedeutung and Geschichte der Tradition vom Besessenen Gerasener (Mk 5,1-20)* Frankfurt 1976.

olan kadının kızının iyileştirilmesi olayları (Markos 7:24-30) İsa'nın Gentilelerle kontaklarının örnekleri olarak sunulmuştur.

Markos evrensel misyonun "çoğu insan için fidye" (Markos 10:45; 14:24) olarak görülen İsa'nın ölümünden sonra ortaya çıktığını kabul eder. İncil'in düğüm noktası çarmıh olayı esnasında Gentileli komutanın "Muhakkak ki bu adam tanrının oğluydu" şeklindeki sözleriyle ortaya çıkar. (15:39) Kıyamet gelmeden önce müjdenin bütün milletlere (13:10) ve "Bütün dünyada" (14:9) duyurulması gerekir. Bu, Markos'daki büyük bir başka temayla yakından ilişkilidir. Yahudiler fırsata sahiptiler ama onu geri çevirdiler. Bu yüzden misyon Gentilelere yöneltildi. Üzüm bağcısının hikayesinin sonucu bunu daha açık bir şekilde ortaya koyar. "Bağın sahibi... gelecek ve bağcıları yok edecek, bağıda başkalarına verecek." (12:9)²⁷

Biz burada Pavlus tarafından geliştirilene yakın olan bir Evrensel misyon görüşüne sahibiz. Çoğu Alim sonraki durumun özellikle 12:9, 13:10 ve 14:9 gibi pasajlar göz önünde bulunarak İsa'nın hayatı çerçevesinde tekrar ele alınması gerektiğini kabul edecektir. Şu ana kadar İncilin ifade tarzıyla genel olarak uyandırılan kanı ²⁸ Markos'un sonraki Gentile misyonunu İsayla bağlantılandırmak için elinden geleni yaptığı fakat çok sınırlı malzemeyle hareket ettiği.

MATTA İNCİLİNDEKİ TUTUM

Matta İncilinde durum daha karmaşıktır. Bu İncildeki durum İsa'nın 12 havariyi görevlendirmesi olayının başında "Samiriyelilere veya Gentilelere yaklaşım yoktur" (Matta 10:5-6) şeklindeki yasağı temelinde karakterize edilebilirdi. Fakat bu durum elbette İncil'e sızan Gentile öncesi tutumu güçlü bir şekilde görmezden gelecekti.²⁹ Matta İncil'i Markos'da bulunan Gentilelerin iyileştirme olaylarını -Gadaralı cinli (8:28:34) ve Kenan'lı kadının kızının iyileştirilmesi(15:21-28)-yeniden tekrar eder³⁰ ve Q İncilinden Gentilelerin toplanması hususunda ifade içeren yüzbaşının kölesinin iyileştirilmesi olayını ilave eder. (8:15-13/ Luka 7:1-10) Üzüm bağcısının hikayesinin sonuna da Markos İncilinden daha fazla işaret edilmiştir. "Tanrının egemenliği sizden alınacak ve onun ürünlerini yetiştiren bir ulusa verilecek." (21:43)

Doğudan gelen bilgiler, Gentilelerin toplanışına yönelik bir imâda bulunur: 'Onlar altın ve gümüş taşıyarak gelir'. (İşaya 66:6) Matta 12:18-21 de "Uluslar onun adına umut bağlayacak" ifadesiyle biten İşaya 42:1-4'ü alıntı yapar. Bununla beraber Mattaya tarafından, Gentile misyonu İsa'nın ölümünden sonra vuku bulmuş olarak öngörülmektedir; sadece o zaman "Göksel egemenliğin bu müjdesi bütün uluslara tanıklık olmak üzere dünyanın her yerinde duyurulacak. İşte o zaman son gelecektir." (24:14; 26:13)

²⁷ J. Jeremias, *The Parables of Jesus*, London 1963, 70-72

²⁸ Sundkler, *Jesus et les paiens*, 472

²⁹ K. W. Clark, "The Gentile Bias in Matthew", *JBL* 66 (1947). 165-172; G. Hebert, "The Problem of the Gospel According to Matthew", *SJT* 14 (1961), 403-413; L. Gaston, "The Messiah of Israel as Teacher of the Gentiles", *INT* 29 (1975), 24-40; D. E. Garland, *The Intention of Matthew 23*, Leiden 1979

³⁰ H. J. Held, "Matthew as Interpreter of the Miracle Stories" *Tradition and Interpretation in Matthew*, ed. G. Bornkamm, G. Barth, H. J. Held, Philadelphia 1963, 197-200

Bu yaklaşım için temel "Gidin, bütün ulusları öğrencilerim olarak yetiştirin" (28:18-20) şeklindeki "Büyük görevlendirme" de bulunur. Otantikliği hakkında ciddi problemlerin hepsi bir yana³¹ emir, tarihsel İsa'nın değil de göğe yükselen Mesih'in bir emri olarak sunulmuştur.

Samiriye ve Gentile misyonuna engel olan ile evrensel bir yaklaşımı emreden çelişkili ifadeler nasıl uzlaştırılacaktır? Genel olarak bir kurtuluş tarihi yaklaşımı işlenmektedir: 10:5-6 sadece İsrail'e misyon dönemi olan İsa'nın yaşadığı zamana mahsustur. 28:18-20, Gentile misyonun dönemi olan Paskalya (Easter) sonrası durum ile ilgilidir. Matta'nın kendisi muhtemelen farklı görüşleri böyle bir tarzda uzlaştırdı.

Matta 10:5-6 yine de problemler yaratır. Matta geleneksel malzemenin bu parçasını İnciline entegre edebileceğini hissetti fakat şekil kritikliği Matta öncesi topluluğun böyle bir ifadeyi niçin muhafaza ettiği ve ilettiğini sorgulamaktadır. Tarihsel otantikliği tartışmalıdır³² fakat onun, Tarihsel İsa'nın bir sözü mü yoksa ilk dönem bir Hıristiyan peygamberin ifadesi mi olduğu cemaat içinde bir amaca hizmet ediyorsa sadece aktarılmış olacaktır.³³ Bu durumda, ifadenin 3 aşamalı yapısı Resullerin işleri 1:8'in açıkça ortaya koyduğu modelle bir mukayese olarak dikkat çekici bir tarzda Hellenistlere yönelik 3 aşamalı misyon modelini anımsatmaktadır.

MATTA 10:5-6

Gentileler arasında hiçbir yere gitmeyin

Ve Samiriyelilerin şehirlerinden hiçbirine girmeyin.

Fakat daha ziyade İsrail'in evinin kaybolmuş koyunlarına gidin

RESULLERİN İŞLERİ 1:8

benim şahitlerim olacaksınız.

Kudüs'te ve bütün Judea bölgesinde

ve Samiriye'de

ve Dünyanın en uzak yerine

Burada her bir ifade neredeyse diğerinin tam tersini söylemektedir. Samiriyeliler ile Gentileler'e misyonu yasaklayan ifadenin Hellenistlerin öncülük

³¹ Hahn, *Mission in the New Testament*, 63-68; B. J. Hubbard, *The Matthean Redaction of a Primitive Apostolic Commissioning: An Exegesis of Matthew 28:16-20*, Missoula 1974.

³² Jeremias, *Jesus Promise to the Nations*, 19-20

³³ F. W. Beare, "The Mission of the Disciples and the Mission Charge: Matthew 10 and Paralels" *JBL* 89 (1970) 9.

ettiği yaklaşıma zıt bir konumda bulunan muhafazakar Yahudi Hıristiyan topluluğu tarafından kullanılması sonucu kaçınılmazdır. Bu, Matta İncilinin içindeki geleneğin farklı seviyeleri olduğunu göstermektedir. Erken devir, muhafazakar, Yahudi Hıristiyan tabakası Gentile misyonunu güçlü bir şekilde destekleyen redaktor tarafından diğer materyalle kaynaştırılmıştır.³⁴

LUKA İNCİLİNDE TUTUM

Luka İncili, İsa'nın hem Gentile hem de Yahudilerle temaslarını vurgulayan tek incildir. Luka İncil'i ve Resullerin İşleri kitabının büyük temâsının Gentile misyonunun gelişimi olduğu büyük ölçüde kabul edilmektedir.³⁵

Luka, Bu son kısmı -Kehanetin yerine getirilmesi olarak Gentile misyonu hususunda bir vurgu ilave ederek- Marcan ve Q materyalinden benimsemiştir. Önemi tartışılmasına rağmen Yetmiş kişinin gönderilmesi olayında daha ileri bir referans bulunabilir. (Luka 10:1-6)

Luka, Gentile misyonunun İsa'nın göğe yükselmesinden sonra olduğuna dair temel görüşü Markos ve Matta ile paylaşır: 24:46-47 yükselen Mesih'in bir ifadesidir ve yükselmesinde Mesih tarafından verilen Resullerin işleri 1:8 deki misyon emri hakkındaki Luka'nın versiyonuna işaret eder.

Özel bölümünde (9:51- 18:14) Luka incili, Samiriyelilerden söz eden 3 pasaj içermektedir. İsa'nın ve Havarilerinin bir Samiriye köyü tarafından reddedilmesi (9:51-56), iyi Samiriyelinin hikayesi (10:30-37) ve sadece Samiriyeli olanın geri dönüp İsa'ya teşekkür ettiği 10 cüzzamlının hikayesi (17:11-19).

Luka, Resullerin İşlerinde (1) Yahudiler (2) Samiriyeliler (3) Gentileler anahatlarını kullandığı için bazı alimler Luka'nın sonraki Samiriye misyonunu İncilinin içine geri soktuğundan uzun zamandır kuşkulananmaktadırlar. Bu pasajları en radikal şekilde ele alan ve Tarihsel İsa'nın ne Samiriyeliler ne de Gentileyle hiçbir ilişki içinde bulunmadığı görüşünü benimseyen M. S. Enslin³⁶ dir. Bir Samiriye köyü tarafından reddedilme olayı iyi Samiriyelinin³⁷ ve 10 cüzzamlının hikayesinde³⁸ olduğu gibi Luka'nın bir kompozisyonudur.

Pasajlar burada ayrıntılı bir şekilde analiz edilemezdi.³⁹ Luka'nın üslup özelliği ve Editörün giriş kısmıyla birleştirilmiş problemlerin varlığının, Luka'nın erken dönem gelenekleri kullanıp kullanmadığı problemiyle ilgili olmadığını söylemek yeterli olur. İçerikle ilgili şu söylenebilir. Şayet Luka, sonraki Samiriye misyonunu İncil'e sokmaya çalıştıysa çok zayıf bir iş yapmıştır.

Luka, 9:51-56'da Samiriyeliler tarafından İsa'nın nasıl kabul edildiğini ifade

³⁴ E. L. Abel, "Who Wrote Matthew?" *NTS* 17(1970-1971), 138-152.

³⁵ Wilson, *The Gentiles and the Gentile Mission in Luke-Acts*, (özellikle II.Bölüm)

³⁶ M. S. Enslin, "Luke and the Samaritans", *HTR* 36(1943), 278-297

³⁷ J. Halevy, "Sens et Origine de la Parabole Evangeligve d'ife du bon Samaritain" *REJ* 4(1882), 249-255

³⁸ H. D. Betz, "The Cleansing of the Ten Lepers (Luke 17:11-19)" *JBL* 90(1971), 314-328; W. Bruners, *Die Reinigung der Zehn Aussotzigen and die Heilung des Samariters Lk 17, 11-19*, Stuttgart 1977, 297-306

³⁹ Son bir tartışma için bkz. I. H. Marshall, *The Gospel of Luke*, NIGTC, Eerdmans 1978, 402-408, 444-450, 648-652

eden Yuhanna 4:39-41'in aksine İsa'nın Samiriyeliler tarafından kabul edilmediğine işaret eder. İyi Samiriyelinin hikayesi elbette olumlu yönde bir Samiriyeli portresi çizer fakat sonuç olarak misyon temasından yoksundur. Teşekkür eden cüzzamlı da iyi açıdan bir Samiriyeli portresi çizer; fakat olayda gerçek iyileştirme iyileştirici hizmetini Gentilelere genişletme hususunda İsa'nın istekliliğiyle aynı anlamdadır. Bu üç pasaja yönelik tarihsel gerçekliğin olasılığı bu yüzden incelenmeksizin bir kenara bırakılamaz.⁴⁰

YUHANNA İNCİLİNDEKİ TUTUM

4. İncil Gentile misyonu hakkında hiçbirşey söylemez.⁴¹ Bu incilin çok geç dönemde Efes'de yazıldığını ve sinoptiklere dayandığını telakki eden sonraki geleneklere dayandığı fikri son dönem Yuhannaya yönelik araştırmalarda artan bir şekilde sorgulanmıştır

Memurun oğlunun iyileştirilmesi (Yuhanna 4:46-54) şayet böyle bir fikir sinoptik İncillerden alındıysa İsa'nın Gentileleri kabulüne göre yorumlanabilir. Metnin kendisi *Basilikos'un* (Herod'un döneminde bir asker veya devlet memurunun) bir gentileli olduğuna dair hiçbir işarette bulunmaz. Grekler (Hellenes): 7:35 ve 12:20'de çoğunlukla gentileler olarak kabul edildiler. İncilin kendisi onların Greklerin Diasporosından olduklarını ve Kudüs'e bayramda (yortuda) ibadet etmek için geldiklerini ifade eder. Onların Grekçe konuşan Diaspora Yahudilerinden başkası olduğuna dair hiçbir belirti yoktur.⁴²

Diğer yandan, 4. İncil çok açık bir şekilde Yuhanna 4' de İsa'nın Samiriyelilere yaklaşımını dile getirir. Hikayenin son kurgusu yaşam suyu ve Doğru ibadet hususunda Yuhanna'nın tipik öğretisi için bir çatı olarak hizmet eder. Fakat bunun ötesinde Samiriyelilere yönelik misyonla yakından ilgilenen ve İsa'yı böyle bir misyonun başlatıcısı ve otoritesi olarak sunmaya çalışan bir gelenek sınıfı vardır.⁴³

Sonuçta Yuhanna İncilinin Hellenlerin misyonunun bir iki seviye geriye giden bir toplumda ortaya çıktığına dair çokça belirtiler vardır.⁴⁴ Bu görüş Yuhanna'nın Kristolojisinin gelişiminde bazı Samiri etkilerin olduğunu ileri süren son dönem çalışmalar tarafından desteklenmektedir.⁴⁵ Burada, bu yüzden, ihtilafın yansımaları

⁴⁰ O. Cullmann, 3 pasajın hepsinin otantikliğini savunmuştur. Bkz. "Von Jesus zum Stephanuskreis und zum Johannesevangelium" *Jesus und Paulus Mission in the New Testament*, (ed) E. E. Ellis and E. Grasser, Göttingen 1975, 55-55 ayrıca bkz. Hahn, , 30

⁴¹ F. N. Davey, "The Gospel According to st John and the Christian Misson" *The Theology of the Christian Mission*, G. H. Anderson (ed), 85-93; J. Radermakers "Mission et apostolat dans l'Evangile Johannique" *Stud Ev 11= TU87* (1964), 100-121

⁴² J. A. T. Robinson, "The Destination and Purpose of st John's Gospel," *Twelve New Testament Studies*, London 1962, 111-112

⁴³ H .G. Kippenberg, *Garizim und Synagage: Traditions-geschichtliche Untersuchungen zur Samaritanischen Religion der aramäische Periode*, Berlin 1971, 111,117.

⁴⁴ C. H. H. Scobie, "Rivers of Living Water: The Challenge of Johannine Studies," *Bulletin of Canadian Society of Biblical Studies 41* (1981), 1-27

⁴⁵ W. A. Meeks, *The Prophet-King: Moses Traditions and the Johannine Christology*, Leiden 1967; J. P. Purvis, *The Four Gospel and Samaritians "Novt 17* (1975) 161-198

yakalarız. Bu durumda ikinci safhada, Samiriyelilere misyon vardır.

Elbette bu, öykünün hiçbir tarihsel temele sahip olmadığı aksine sonraki misyonu geçerli kılmak için uydurulmuş olduğu olasılığını yüksektir. Pasajın bazı özellikleri (özellikle de 'çokca' Samiriyelinin ihtidasının anlatıldığı dikkate değer hikayeler) (4:39-41) sonraki gelişmeler ışığı altında metne ilave edilmiş olabilirken, pasajda ilk dönem geleneğinin özünü bulan alimlerle aynı görüşü paylaşmak mümkündür: Bu hikayedeki İsa ve Samiriyeli bir kadının karşılaşması ile katı Yahudi toplumu tarafından aşağılanmış ve toplumdan dışlanmış olarak kabul edilen insanlara ulaşmak için İsa'nın istekliliği hakkındaki sinoptik hikayeler mukayese edilebilecektir.⁴⁶

SONUÇ

Bu çeşitli sunumların ötesinde Tarihsel İsa'nın görevinde istikrarlı bir tutum görebilirmiyiz?

İlk planda, İsa'nın kendisinin ve havarilerinin misyonunu İsrail halkıyla sınırlandırdığı açıktır. İnciller genel olarak bu hususta aynı fikirdedir. Matta ve Luka İncillerindeki açık misyon emirleri Tarihsel İsa'ya değil de göğe yükselen Mesih'e atfedilmektedir. Bu noktada Yuhanna Samiriyelileri mü'min eden bir İsa anlayışına sahiptir. Eleştiri yapan bilim adamlarının da kuşkulandıkları nokta burası olmuştur.

İkinci olarak İsa, Yahudi olmayan insanların Tanrının Krallığına girişini ve onların Yahudilerle tam eşit konumda oluşunu eskatolojik kavramlar olarak tekrarlamıştır. Böyle yapmak suretiyle İsa, zamanının dar, milliyetçi düşüncesinin çoğunu reddetti ve Eski Ahit'in üstün öğretilerine karşılık verdi. Onun 12 havariyi seçmesi ve onlara vaadi onlar "İsrail'in 12 kabilesine hükmederek on iki taht üzerinde oturacaktır" (Matta 19:28; Luka 22:28-30) hem kuzey hem güney, 12 İsrail kabilesinin eskatolojik bir araya gelişini kabulünün göstergesidir.

Mattanın otantikliği güçlü bir şekilde müdafaa edilebilen ifadesi (8:11/Luka 13:29)⁴⁷, İşıya 49:12'deki "Gentilelerin Eskatolojik bir araya gelişi" ile İşıya 25:6-8'in "eskatolojik şölen" fikirlerini birleştirir. Jeremias, İncillerdeki diğer çeşitli pasajların aynı fikir kümelerini nasıl yansıttığını ortaya koymuştur.⁴⁸ Benzer bir vurgu son yargı (final judgment) konusunu ele alan çeşitli basajlarda da bulunacaktır. Matta 25:32'deki "Bütün milletler" tahtın önünde toplanacaklar çoban koyunları keçilerden ayırdığı gibi, onları birbirinden ayıracaktır." İfadesi Yahudi neslini olayla bağlantısız görür. Böylece Pişmanlık duymayan Yahudiler kendilerini dışlanmış olarak bulacak iken Ninova'nın erkekleri (Matta 12:41/ Luka 11:32), Tire ve Sidon (Matta 11:21-22/ Luka 10:13-14) ve kötü şöhretli Sodom ve Gomero (Matta 10:15/ Luka 10:12) halkı gibi Gentileler de Tanrının Krallığına girebilecektir.

⁴⁶ R. Bultmann, *The Gospel of John: A Commentary*, Philadelphia 1971, 175-202

⁴⁷ Jeremias, *Jesus Promise to the Nations*, 55-63

⁴⁸ Jeremias, *age*, 62-70

⁴⁹ J. Jeremias, *New Testament Theology*, London 1971, 96-108; W. G. Kümmel, *The Theology of the New Testament*, Nashville 1973, 32-33.

⁵⁰ Hahn, *Mission in the New Testament*, 33

Üçüncü husus, İsa'nın hem Gentileleri hem de Samiriyelileri kabul edip onlara kurtuluş içinde bir pay vermesinde kuşkusuz nedenler vardır. İsa'nın, Suriyeli kadın, Geraseli cinli ve Capernaum yüzbaşıyla karşılaşmasını tarihsel olarak inkar etmek için hiçbir iyi temel yoktur. Bu olayların hiçbirinde İsa'nın ilk adımı atmadığı doğru iken yine de o, inanç açısından kendisine yaklaşan gentileleri kabul etmiştir. Daha sonraki olaylarda ise İsa karar vermek için hareket ettirilmiştir. "Doğrusu size derim. Beni İsrail de bu kadar büyük imanı kimse de bulamadım." (Matta 8:10) Gentilelerin Yahudilerle eşit şartlarda kabul edilecek olması sadece zamanın sonunda değildir. İsa'nın tebliğinde de böyledir. Aynı şekilde, güçlü bir kanıt zamanının hakim gücünün aksine Samiriyelileri lehte bir ışık içinde telakki edip, bireysel Samiriyelileri iyileştirmiş ve yardım etmiş olan İsa örneğinde de ortaya konulabilir.

Bu, Tanrının krallığı hususundaki İsa'nın ifadelerinde var olan şimdi ve gelecek arasındaki gerilimi ortadan kaldıramayacağımıza dair geniş ölçüde kabul edilen görüşle tutarlıdır. Onun tavrı en iyi biçimde ne bütünüyle gelecekle ilgili bir Eskotoloji ne de tamamıyla gerçekleşmiş bir Eskatoloji olarak değil de izleri belli olmuş bir eskotoloji olarak tanımlanmaktadır. İsa için Tanrının egemenliği gelecekte yatmaktadır; Yine de gelecek olaylar kendilerinden önce onların gölgesini (kehanetlerini) verir. İsa'nın sözlerinde ve eylemlerinde 'Krallık' zaten tarihe girmektedir.⁴⁹ Böylece İsa İsrail'in dışındakilerin sadece gelecek toplanışını bildirmekle kalmaz; krallığında Yahudilere ilaveten Samiriyeliler ve Gentileleri de kabul eder.⁵⁰

Yeniden dirilme sonrası dönemde İsa'nın ölümü ve yeniden dirilişini kurtuluş tarihinin önemli olayı olarak gören Hellenistlerdi. Belki de her şeyden önemlisi onların tecrübesi, muhakkak ki yeni bir çağın şimdi başladığına kendilerini ikna eden kutsal Ruhun bir armağanıydı. Onlar Samiriyelilere vaaz etmek için cesaretlendirildiler. Bu misyonun başarısı, kuzey ve güneyin eskatolojik bir araya geliş zamanının gerçekte geldiğine dair onların görüşünü doğruladı ve Gentilelerin Eskatolojik birliğini kucaklayacak misyonlarını genişletmek için onları teşvik etti. Kilisenin bu en erken dönemi hakkında çok şey belirsizlik de örtülü kalmaktadır. Bu makalede girişilen şey bilinen kanıtlarla tutarlı bir şekilde ilk dönem kilisenin evrensel misyonunun gelişimi hakkında bir teoriyi ana hatlarıyla vermekten ibarettir. Bu teori, İsa ve Pavlus'un tutumlarının kesinlikle aynı olmadığını bununla birlikte onların görüşleri arasında gerçek bir devamlılığın var olduğunu ileri sürmektedir. İsa ve Pavlus arasındaki boşluğu doldurmada hem tarihsel hem de teolojik bağlantıyı sağlayan Hellenistlerdir. Onların ilk dönem kilisenin gelişiminde oynadıkları anahtar rol kendilerine bahsedilenden daha büyük bir takdiri hak etmektedir.